

Зварич О.І.

студентка,

Національний університет «Львівська політехніка»

ПОНЯТТЯ ПРИЗВИЩА ТА МОДЕЛІ ЇХ ТВОРЕННЯ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Власні назви служать засобом ідентифікації людини та дають змогу виокремити її посеред інших. Мовці користуються іменами, прізвищами, прізвишками та по батькові протягом багатьох століть, адже саме у них криється необхідна лінгвістична, етнографічна, історична та побутова інформація. Антропоніми формувалися під впливом культури, традицій та історії народу і вони є цінним джерелом досліджень для науковців різноманітних гуманітарних галузей. Одними з найвідоміших дослідників, які вивчали німецькі прізвища є А. Бах, Х. Науман, Е. Шредер, Й. Клярман, серед вітчизняних науковців варто згадати П. Чучку, Ю. Редька, В. Щербину, І. Сухомлина.

Основний компонент значення антропонімів характеризується наданням інформації про особу і складається з наступних ознак.

а) Ознака приналежності до людського суспільства. Антропонім містить вказівку на те, що його носій – людина, а не тварина чи об'єкт і т. д.

б) Родова ознака, або ознака статі особи, яка виражається протиставленням чоловічих і жіночих імен.

в) Ознака національної приналежності. Кожен етнос характеризується своїми особливостями твірних моделей прізвищ.

г) Ознака рідної спільності. Ця ознака притаманна тільки прізвищам, адже вони успадковуються або передаються при вступі у шлюб [1, с. 185].

Саме спадковість є однією з ключових ознак, на яких побудовано визначення прізвища. Словник Української мови дає таке визначення поняттю прізвища: «Найменування особи, набуте при народженні або вступі в шлюб, що передається від покоління до покоління і вказує на спорідненість» [2, с. 108].

У свою чергу П. Чучка дуже вдало виокремлює глобальні характеристики властиві сучасному прізвищу:

1) Юридична обов'язковість. У сучасному суспільстві прізвище служить обов'язковим та невід'ємним знаком ідентифікації громадянина, який використовують в усій офіційній документації.

2) Родинна спадковість. Прізвище – багатопокілінний родинний знак, який передається у спадок від голови родини до його дітей та онуків. Це спосіб ідентифікації родинних зв'язків.

3) Часова стабільність. Прізвище одноразово і незмінно закріплюється за родиною. Саме ця ознака юридично засвідчує зв'язки між поколіннями.

4) Мінімальне звукове варіювання. Одне і те ж прізвище повинно мати сталий і незмінний звуковий склад.

5) Максимально можлива індивідуалізація кожного прізвища. Саме прізвище у поєднанні з іменем та по батькові виокремлюють особу з суспільства [3, с. 23].

Процес виникнення та формування німецьких прізвищ охоплює доволі значний проміжок часу. За свідченнями різних джерел, в Німеччині прізвища увійшли у вжиток з 12 ст. Їх почали використовувати для розрізнення людей за професіями, місцем проживання чи приналежністю до певного знатного роду.

Розвиток та виникнення прізвищ у часовому аспекті визначається на основі статистичного зіставлення масиву прізвищ. Більшість дослідників виділяють такі групи прізвищ:

1. Відіменні прізвища

Першу групу становлять прізвища, що складаються з одиниць, які виникли з прізвиськ та імен. Ці прізвища відображають зв'язки між першим носієм імені та наступниками. В основному простежується перенесення імені батька, рідше – матері.

Серед таких прізвищ можна виділити кілька підгруп:

- Прізвища, які походять від простих імен. У більшості випадків сини та дочки отримували прізвище від імені батька. Звідси походить тип прізвищ Heins, Wilhelm, Werner, Paul, Heinrich, Johannes, Peter [4, с. 30].

- Деривація імені з додаванням суфіксів -ing, -ung, -er, наприклад, Brüning (Bruno), Lortzing (Lorenz), Anderer (Ander) [5, с. 31].

- Ще одним способом поначення родинних зв'язків між батьками та дітьми є додавання суфіксів -son або -sen: Nilsen, Madsen, Andersen

- Існує ще один тип, який відповідає скороченій моделі вислову Heinrichs Sohn. У цьому випадку родинна приналежність виражена використанням форми родового відмінка імені батька. Heinrichs, Mertens, Davis, Phillipps [5, с. 57].

2. Прізвища, утворені від назви місця проживання

Ця група прізвищ утворилась від назви місця проживання, села, міста, лісу чи водойми і т.д. Наприклад, Berger, Bergmann (від гори), Bachmann, Beckmann (від слова потік), Lindner, Lindemann, Rieder.

3. Прізвища утворені за походженням

Вони виникли з назв місць, де протягом певного часу проживала конкретна людина або вся родина. Деякі з цих прізвищ виникли в період внутрішньої міграції.

Типовою схемою є перенесення назв народів чи племен та країн, областей, регіонів чи міст: Bayer, Nürnberger, Basler, Berliner, Hamburger, Kölner, Welsch [4, с. 49].

У деяких випадках походження позначалося за допомогою використання прийменників van, von, наприклад: Henric van Veldeken, Hartmann von Aue, Ludwig van Beethoven, von dem Stein.

4. Прізвища, що позначають професійну діяльність

Важливою та численною групою прізвищ становлять одинці, що позначають рід діяльності. Нйтиповішими та найстаршими вважають прізвища Müller, Bauer та Schmied. Залежно від сфери діяльності виокремлюють різноманітні групи цих прізвищ.

Прізвища, що позначають професії з ключовим словом сільське господарство: Bauer, Landmann, Gärtner, Baumgärtner, Obser, Weingärtner, Weinzierl, Fischer, Koler, Holzkohlenhersteller, Vogler, Vogelfänger, Schäfer і т.д.

Прізвища пов'язані з харчовою промисловістю: Beck, Müller, Metzler, Fleischmann, Koch, Statkoch, Lebkucher, Zelter і т.д.

Прізвища, що стосуються металообробки: Schmied, Schlosser, Kessler, Plattner, Kandelgießer і т.д.

Прізвища, утворені від назв професій пов'язаних з деревообробкою: Wagner, Büttner, Schreiner, Zimmermann, Küfer і т.д.

Прізвища, що стосуються виробництва і обробки шкіри: Schuster, Sattler, Lederer, Gerber, Peutler і т.д.

Прізвища, утворені на основі назв професій текстильної і хутряної промисловості: Schneider, Huter, Kürsner, Weber, Färber, Tuchscherer і т.д.

Прізвища утворені від назв будівничих професій: Maurer, Ziegler, Steinmetz, Decker і т.д.

Прізвища, що походять від назв професій зі сфери послуг Bader, Fuhrmann, Kerner Kärner, Barbier, Scherer, Kellner і т.д. [5, с. 107-109].

5. Прізвища утворені на основі рис зовнішності і характеру

Такі прізвища дуже часто відображають естетичні чи моральні цінності певної епохи. Ці прізвища утворені на основі розмірів (Klein, Groß, Dick) кольору та типу волосся (Schwarz, Rot, Weiß, Witt, Krause, Kraus, Krauß, Kraushaar), риси характеру (Lustig, Sauer, Ehrlich).

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що у німецькій мові прізвища утворювались на основі ідентифікації особи за іменем батька (рідше матері), за професійними навичками, походженням, місцем проживання, чи найбільш вираженою рисою характеру чи зовнішності.

Список використаних джерел:

1. Раевская М. М. Язык в ментальном пространстве – к проблеме постижения национальной логики мышления // Вестник Московского университета. Серия 19: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2006. – № 1. – С. 27-41.

2. Словник української мови: Том 8. (природа – ряхтливий). – К.: Наукова думка, 1997. – 927 с.

3. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття: монографія / П. П. Чучка. – Ужгород, 2008. – 671 с.

4. Gottschald, Max: Deutsche Namenkunde, 6.Auflage – Berlin. New York: Walter De Gmbh Gruyter, 2006. – 622 S.

5. Kunze, Konrad: dtv-Atlas Namenkunde. Vor- und Familiennamen im deutschen Sprachgebiet. 5. Aufl., – München: Dtv, 2004. – 229 S.

Клепуц Н.О.

асистент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ІЗ ЗООКОМПОНЕНТОМ ЯК ЗАСОБИ ГУМОРОТВОРЕННЯ

Проблема національного гумору є складовою частиною проблеми визначення національного характеру мови в аспекті її самобутності. Гумор у мозаїці національних рис займає дуже важливе місце, і це відзначають багато дослідників: «Про український гумор як національну рису говорити не доводиться, він м'який, хоч і грубуватий, спрямований на підсміювання не лише над іншими, а й над собою» [1; 11].

Комічне як невідповідність стереотипним уявленням, порушення загальноприйнятої норми, відхилення від естетичного ідеалу, алогізм, знаходить своє відображення і у фразеології. Індикатором для виявлення комізму у мові може бути як позамовний досвід читача/ мовця, коли спостерігається відхилення від загальноприйнятих соціальних норм, так і мовний, якщо порушуються норми